Львівський професійний коледж
готельно-туристичного та ресторанного сервісу

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник директора з НМР
_____ Марія СКОРОБОГАТА
26 серпня 2025 р.

Методичні рекомендації для проведення самостійної роботи з дисципліни «Історія державності та культури України»

Спеціальність «Харчові технології»
Освітньо-професійний ступінь фаховий молодший бакалавр
Освітньо-професійна програма «Харчові технології»

Підготував:
Викладач Афтанас А.А.

Погоджено на засіданні циклової комісії викладачів дисциплін гуманітарного циклу
Протокол № 01 від 26 серпня 2025 р.

Голова циклової комісії _____ Ірина ГОЛЕЦЬ

Львів 2025

МОДУЛЬ 1: Історичний розвиток України до XVIII століття

Заняття 1. Дослідження археологічних пам'яток ранніх цивілізацій на території України: порівняння культурних знахідок

Мета: Сформувати цілісне уявлення про найдавніше минуле України через призму археології. Дослідити генезис людської цивілізації на українських теренах, порівняти матеріальну та духовну культуру різних археологічних епох (палеоліт, неоліт, енеоліт). Особлива увага приділяється феномену Трипільської культури як прикладу першої протоміської цивілізації та її впливу на подальший розвиток регіону.

Завдання:

1. Вивчити хронологічні межі та локалізацію основних археологічних культур на території України.
2. Проаналізувати особливості господарства та побуту трипільців (хліборобство, кераміка, архітектура).
3. Порівняти пам'ятки трипільської культури з культурою степових кочівників (ямна, катакомбна культури).
4. Оцінити значення археологічних знахідок як першоджерел для відтворення стародавньої історії.

Питання для перевірки базових знань:

- Що таке археологічна культура і за якими ознаками вона визначається?
- Чим унікальна кераміка трипільців (орнаментація, форми)?
- Які стоянки кам'яної доби в Україні є найбільш відомими (Мізинська, Київ-Коба)?
- Які релігійні вірування були притаманні раннім землеробам України?

План семінарського заняття:

1. Палеоліт та мезоліт: перші кроки людини на території України (Мізинська стоянка).
2. Феномен Трипільської культури: протоміста, аграрні цикли та духовний світ.
3. Світ кочівників Північного Причорномор'я: кіммерійці, скіфи, сармати.
4. Античні міста-держави Північного Причорномор'я та їх культурна взаємодія з місцевим населенням.

Теми доповідей:

1. Мистецтво Мізинської стоянки: браслети з меандровим орнаментом та музичні інструменти з кісток мамонта.
2. Вікентій Хвойка — першовідкривач трипільської та черняхівської культур.
3. Скіфська Пектораль: шедевр античного ювелірного мистецтва та джерело з вивчення побуту скіфів.
4. Велика Скіфія: політичний устрій та воєнне мистецтво.
5. Змійний вал та укріплення ранніх слов'ян: археологічні докази захисту земель.

Список використаної літератури:

1. Баран В. Д. Давні слов'яни. К. : Альтернатива, 1998. 335 с.
2. Залізняк Л. Від склавинів до української нації. К. : Т-во «Знання», 1997. 197 с.
3. Залізняк Л. Первісна історія України [Навчальний посібник]. К. : Вища школа, 1999. 263 с.
4. Залізняк Л. Стародавня історія України. К. : Темпора, 2012. 542 с.
5. Петров В. П. Походження українського народу. К. : МП «Фенікс», 1992. 192 с.
6. Півторак Г. Українці: Звідки ми і наша мова. К. : Наукова думка, 1993. 200 с.
7. Савчук Б. Українська етнологія. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2004. 559 с.
8. Яковенко Н. М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. [Навчальний посібник]. К. : Генеза, 1997. 312 с.

Посилання на вебресурси:

- Інститут археології НАН України (Ukr)
- Museum of the Trypillian Culture (Virtual Tour) (Eng)
- Археологія України на Google Arts & Culture (Univ)

Заняття 2. Аналіз політичного устрою Русі-України та роль князів у формуванні державності

Мета: Дослідити механізми функціонування Київської держави як потужного геополітичного гравця середньовічної Європи. Проаналізувати еволюцію форми правління від ранньофеодальної монархії до удільної роздробленості. Визначити персональний внесок видатних князів (Олега, Ігоря, Ольги, Святослава, Володимира, Ярослава Мудрого) у зміцнення державності, правової системи та міжнародного авторитету Русі.

Завдання:

1. Вивчити структуру державного управління: роль великого князя, боярської ради та віча.
2. Проаналізувати правову систему через вивчення «Руської Правди» Ярослава Мудрого.
3. Оцінити значення запровадження християнства як державотворчого чинника.
4. Дослідити династичні зв'язки Русі («тесть Європи») як інструмент зовнішньої політики.

Питання для перевірки базових знань:

- Який принцип престолонаслідування діяв у Русі?
- Які верстви населення Русі були залежними (закупи, рядовичі, холопи)?
- У чому полягала суть адміністративної та релігійної реформ Володимира Великого?
- Як з'їзд князів у Любечі (1097 р.) вплинув на подальшу долю держави?

План семінарського заняття:

1. Походження назви «Русь» та теорії виникнення держави (норманська, антинорманська).
2. Політичний портрет княгині Ольги: реформи, дипломатія та християнський вибір.
3. Розквіт Русі за часів Володимира Святославича та Ярослава Мудрого.
4. Зовнішня політика та військовий потенціал Русі-України: відносини з Візантією та Степом.

Теми доповідей:

1. «Руська Правда» Ярослава Мудрого: перший кодекс законів та його значення.
2. Анна Ярославна – королева Франції: культурний міст між Києвом та Парижем.
3. Вічові традиції в Русі-Україні: ознаки середньовічної демократії.
4. Печеніги та половці: стратегії оборони та дипломатії київських князів.
5. Володимир Мономах: «Повчання дітям» як політичний заповіт та пам'ятка етики.

Список використаної літератури:

1. Franklin S., Shepard J. The Emergence of Rus 750–1200. London: Longman, 1996. 450 p.
2. Martin J. Medieval Russia, 980–1584. Cambridge University Press, 2007. 504 p.
3. Plokhy S. The Gates of Europe: A History of Ukraine. New York: Basic Books, 2015. 432 p.
4. Войтович Л. В. Князівські династії Східної Європи. Львів, 2000.
5. Грушевський М. С. Історія України-Руси: в 11 т. К.: Наукова думка, 1991–1998. Т. 1-2.
6. Котляр М. Ф. Історія давньої Русі. К.: Інститут історії України, 2002. 230 с.
7. Котляр М. Ф. Історія давньоруської державності. К.: Київський славістичний ун-т, 2002. 234 с.
8. Полонська-Василенко Н. Історія України: у 2 т. К.: Либідь, 1995. Т. 1.
9. Ричка В. М. Київська Русь: від язичництва до християнства. К.: Знання, 1996.

Посилання на вебресурси:

- Енциклопедія історії України (Ukr)
- The Tale of Bygone Years (Primary Chronicle) - English translation (Eng)
- Національний музей історії України (Univ)

Заняття 3. Галицько-Волинська держава: вивчення причин її піднесення та падіння

Мета: Дослідити історичну роль Галицько-Волинського князівства як правонаступниці Русі-України. Проаналізувати специфіку західноукраїнського регіону (сильне боярство, близькість до Європи). Вивчити діяльність Романа Мстиславича та Данила Романовича (Галицького) у контексті спротиву монгольській навалі та інтеграції в європейський політичний простір (коронація Данила). З'ясувати причини занепаду держави та її значення для збереження української ідентичності.

Завдання:

1. Визначити чинники об'єднання Галичини та Волині у 1199 р.
2. Проаналізувати внутрішню політику Данила Галицького: будівництво міст (Львів, Холм), боротьба з боярською опозицією.
3. Оцінити дипломатичні зусилля Данила у відносинах із Папою Римським та Заходом.
4. З'ясувати обставини втрати незалежності князівства у XIV ст. та поділ українських земель між сусідами.

Питання для перевірки базових знань:

- Чим відрізнялася влада князя в Галичині від влади в інших князівствах (вплив олігархічного боярства)?
- Коли відбулася Битва на Калці і яка її роль в історії князівства?
- Яке місто Данило Галицький зробив своєю столицею?
- Хто був останнім самостійним правителем Галицько-Волинської держави?

План семінарського заняття:

1. Роман Мстиславич – творець об'єднаної Галицько-Волинської держави.
2. Данило Романович: боротьба за престол, перемога під Дорогочином та Ярославом.
3. Взаємовідносини з Золотою Ордою: поїздка Данила в Сарай та пошук союзників на Заході.
4. Культурні та релігійні здобутки Галицько-Волинської держави: архітектура, літописання (Галицько-Волинський літопис).

Теми доповідей:

1. Коронація Данила Романовича (1253 р.) – визнання України частиною католицького Заходу?
2. Король Юрій І Львович: період стабільності та «золотої осені» держави.
3. Роль галицького боярства: деструктивний елемент чи політична еліта?
4. Оборона Києва від монголів (1240 р.) під проводом воєводи Дмитра.
5. Лев Данилович – політик, воїн та засновник міста Львова.

Список використаної літератури:

1. Dimnik M. The Dynasty of Chernigov, 1146–1246. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. 460 p.
2. Rowell S. C. Lithuania Ascending: A Medieval Pagan Empire in Search of an Identity. Cambridge : Cambridge University Press, 1994. 392 p.
3. Subtelny O. Ukraine: A History. 4th ed. Toronto : University of Toronto Press, 2009. 800 p.
4. Борисенко В. Й. Курс лекцій з історії України. К. : Либідь, 1996. 384 с.
5. Войтович Л. В. Галицько-Волинські етюди. Біла Церква : Видавець О. В. Пшонківський, 2011. 480 с.

6. Галицько-Волинський літопис / переклад та коментар Л. Махновця. К. : Дніпро, 1989. 139 с.
7. Грушевський М. С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. К. : Наукова думка, 1993. Т. 3. 592 с.
8. Котляр М. Ф. Данило Галицький. К. : Наукова думка, 2002. 238 с.
9. Крип'якевич І. П. Галицько-Волинське князівство. К. : Наукова думка, 1984. 176 с.
10. Магочій П. Р. Україна: Історія її земель та народів; пер. з англ. Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2012. 1040 с.

Посилання на вебресурси:

- Litopys.org.ua (Тексти літописів)
- Львівський історичний музей

Заняття 4. Козацька доба: історичне значення Запорізької Січі та Визвольної війни Б. Хмельницького

Мета: Розкрити сутність феномену українського козацтва як лицарського стану та фундаменту нової державності. Проаналізувати унікальний демократичний устрій Запорізької Січі («Християнська козацька республіка»). Детально дослідити причини, перебіг та наслідки Національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького, виникнення Гетьманщини та трагедію Руїни.

Завдання:

1. Вивчити соціальне походження козацтва та причини виникнення перших січей (Д. Вишневецький).
2. Проаналізувати структуру козацької влади: гетьман, кошовий отаман, генеральна старшина, рада.
3. Оцінити полководницький та дипломатичний геній Богдана Хмельницького.
4. Дослідити зміст Березневих статей 1654 р. та Гадяцького договору 1658 р.

Питання для перевірки базових знань:

- Що таке козацькі клейноди і які предмети до них належали?
- Які битви початкового етапу Визвольної війни були переможними (Жовті Води, Корсунь, Пилявці)?
- Яку роль відігравали реєстрові козаки у польській державі?
- У чому полягала трагедія Андрусівського перемир'я (1667 р.)?

План семінарського заняття:

1. Виникнення козацтва та будівництво Запорізької Січі. Життя та побут запорожців.
2. Військово-морські походи козаків початку XVII ст. Петро Конашевич-Сагайдачний.
3. Етапи Національно-визвольної війни (1648–1657 рр.) та розбудова Української козацької держави.
4. Іван Мазепа та Пилип Орлик: боротьба за незалежність та перша українська Конституція.

Теми доповідей:

1. Козацька Конституція Пилипа Орлика (1710 р.): перша демократична конституція світу?
2. Морські походи Сагайдачного та взяття Кафи: козаки на захисті християнського світу.
3. Чорна рада 1663 року: причини та наслідки боротьби за владу.
4. Козацьке бароко: відображення козацького духу в архітектурі та мистецтві.
5. Петро Дорошенко – «Сонце Руїни»: спроба об'єднання Правобережжя та Лівобережжя.

Список використаної літератури:

1. Gordon L. Cossack Rebellions: Social Turmoil in the Sixteenth-Century Ukraine. Albany : State University of New York Press, 1983. 289 p.
2. Plokhy S. The Cossacks and Religion in Early Modern Ukraine. Oxford : Oxford University Press, 2001. 424 p.
3. Sysyn F. E. Between Poland and Ukraine: The Dilemma of Adam Kysil, 1600–1653. Cambridge, Mass. : Harvard University Press, 1985. 388 p.
4. Апанович О. М. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі. К. : Либідь, 1993. 64 с.
5. Брехуненко В. А. Козаки на степовому кордоні Європи. К. : Інститут історії України НАН України, 2011. 520 с.
6. Голобуцький В. О. Запорозьке козацтво. К. : Вища школа, 1994. 539 с.
7. Плохій С. М. Козацький міф. Історія та націєтворення в Україні. К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. 374 с.
8. Смолій В. А., Степанков В. С. Богдан Хмельницький. К. : Либідь, 1993. 504 с.
9. Щербак В. О. Українське козацтво: формування соціального стану. К. : Генеза, 2000. 288 с.
10. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків: у 3 т. К. : Наукова думка, 1990. Т. 1. 560 с.

Посилання на вебресурси:

- Національний заповідник «Хортиця»
- Cossacks - Encyclopedia of Ukraine

Заняття 5. Література та освіта до XVIII ст.: вплив на формування української культури

Мета: Дослідити інтелектуальний ландшафт України до барокової доби включно. З'ясувати роль Острозької академії та Києво-Могилянської колегії як потужних освітніх центрів Східної Європи. Проаналізувати розвиток книгодрукування (І. Федоров), полемічної літератури та літописання (Самовидець, Граб'янка, Величко) як чинників національного самоусвідомлення.

Завдання:

1. Вивчити історію заснування та значення Острозької академії («Волинські Афіни»).
2. Проаналізувати діяльність Петра Могили та його реформи в освітній та церковній сферах.
3. Оцінити внесок Івана Федорова у становлення українського друкарства.
4. Дослідити феномен «козацьких літописів» як джерел історичної пам'яті.

Питання для перевірки базових знань:

- Хто був фундатором Острозької академії?
- Яка книга була надрукована Іваном Федоровим у Львові першою (1574 р.)?
- Чим займалися братські школи в Україні?
- Що таке полемічна література і які її найвідоміші представники (І. Вишенський, М. Смотрицький)?

План семінарського заняття:

1. Острозький культурно-освітній осередок. Острозька Біблія 1581 року.
2. Києво-Могилянська академія – перший університет європейського зразка в Східній Європі.
3. Полемічна література та її роль у захисті православ'я та національної ідентичності.
4. Григорій Сковорода – мандрівний філософ та вершина барокової думки.

Теми доповідей:

1. Мелетій Смотрицький та його «Граматика»: підручник, за яким навчалася вся Слов'янщина.
2. Друкарня Києво-Печерської лаври та її видавнича політика.
3. Феофан Прокопович – професор Могилянки та інтелектуальна еліта свого часу.
4. Стефан Яворський та Дмитро Туптало: українські просвітники на чужих теренах.
5. Роль братств в українській культурі: освіта, опіка, солідарність.

Список використаної літератури:

1. Kohut Z. E. Russian Centralism and Ukrainian Autonomy: Imperial Absorption of the Hetmanate, 1760s–1830s. Cambridge, Mass. : Harvard Ukrainian Research Institute, 1988. 363 p.
2. Plokhy S. The Origins of the Slavic Nations: Premodern Identities in Russia, Ukraine, and Belarus. Cambridge : Cambridge University Press, 2006. 400 p.
3. Saunders D. The Ukrainian Impact on Russian Culture, 1750–1850. Edmonton : Canadian Institute of Ukrainian Studies, University of Alberta, 1985. 415 p.
4. Ісаєвич Я. Д. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. 520 с.
5. Кралюк П. М. Сковорода: медіум без меж. Харків : Фоліо, 2019. 269 с.
6. Махновець Л. Є. Григорій Сковорода: Біографія. К. : Наукова думка, 1972. 255 с.
7. Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія. К. : Наукова думка, 1990. 176 с.
8. Нічик В. М. Петро Могила в духовній культурі України. К. : Український центр духовної культури, 1997. 334 с.
9. Хижняк З. І., Маньківський В. К. Історія Києво-Могилянської академії. К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2003. 295 с.
10. Чижевський Д. І. Історія української літератури: від початків до доби реалізму. К. : Академія, 2003. 599 с.

Посилання на вебресурси:

- Електронна бібліотека «Чтиво» (Ukr)

МОДУЛЬ 2: Історія та культура України у XIX–XXI ст.
Заняття 6. Політичний та соціальний стан українських земель у складі Російської та Австро-Угорської імперій

Мета: Проаналізувати специфіку «довгого XIX ст.» для України. Порівняти імперські моделі управління: жорстку централізацію Російської імперії та конституційний дуалізм Австро-Угорщини. Вивчити етапи українського національного відродження (від етнографічного до політичного) та роль інтелектуальної еліти (Кирило-Мефодіївське товариство, Громади, Руська трійця).

Завдання:

1. Охарактеризувати наслідки промислового перевороту та реформ 1860-70-х рр. для Наддніпрянщини.
2. Проаналізувати антиукраїнське законодавство (Валуєвський циркуляр, Емський указ).
3. Дослідити феномен «П'ємонту» – ролі Галичини у збереженні національної культури.
4. Порівняти діяльність перших українських політичних партій на Сході та Заході України.

Питання для перевірки базових знань:

- Що таке «промисловий переворот» і як він змінив обличчя українських міст?
- Які основні ідеї викладені у «Книзі буття українського народу»?
- Чому Галичину називали «українським П'ємонтом»?

- Хто входив до складу «Руської трійці» та яке значення мав альманах «Русалка Дністровая»?

План семінарського заняття:
1. Політика Російської імперії щодо України: русифікація та економічна експлуатація.
2. Суспільно-політичні рухи: декабристи, польське повстання та Кирило-Мефодіївське братство.
3. Реформи в Австрійській імперії та «Весна народів» 1848 р. в Галичині.
4. Культурно-освітня діяльність «Просвіти» та Наукового товариства ім. Т. Шевченка (НТШ).

Теми доповідей:
1. Тарас Шевченко як політичний символ національного визволення.
2. Михайло Драгоманов: ідеї федералізму та європеїзму.
3. Меценатство в Україні: родини Терещенків, Ханенків, Симиренків.
4. Іван Франко – політичний діяч та ідеолог української незалежності.
5. Жіночий рух в Україні наприкінці XIX ст.: Наталя Кобринська.

Список використаної літератури:

1. Himka J.-P. Galician Villagers and the Ukrainian National Movement in the Nineteenth Century. Basingstoke : Macmillan Press, 1988. 358 p.
2. Kappeler A. The Russian Empire: A Multi-ethnic History. Harlow : Pearson Education, 2001. 472 p.
3. Rudnytsky I. L. Essays in Modern Ukrainian History. Edmonton : Canadian Institute of Ukrainian Studies, University of Alberta, 1987. 517 p.
4. Грицак Я. Ю. Нарис історії України: Формування модерної української нації XIX–XX ст. К. : Генеза, 1996. 360 с.
5. Грушевський М. С. Ілюстрована історія України. К. : Либідь, 1992. 526 с.
6. Дорошенко Д. І. Нарис історії України: у 2 т. К. : Глобус, 1992. Т. 2. 384 с.
7. Касьянов Г. В. Теорії нації та націоналізму. К. : Либідь, 1999. 368 с.
8. Маґочій П.-Р. Україна: Історія її земель та народів; пер. з англ. К. : Кріон, 2012. 1040 с.
9. Реєнт О. П. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). К. : Вища школа, 2003. 255 с.
10. Сарбей В. Г. Історія України XIX – початку XX ст. К. : Генеза, 1996. 432 с.

Посилання на вебресурси:
- Austrian Archives: Galicia and Bukovina

Заняття 7. Українська революція 1917–1921 рр.: аналіз основних подій та ключових постатей

Мета: Дослідити процес відродження української державності на початку XX ст. Проаналізувати діяльність Центральної Ради, Гетьманату П. Скоропадського, Директорії УНР та ЗУНР. З’ясувати причини поразки революції та історичне значення Акту Злуки.

Завдання:
1. Простежити еволюцію вимог Центральної Ради від автономії до незалежності (Універсали).
2. Порівняти політичні програми М. Грушевського, В. Винниченка та С. Петлюри.
3. Оцінити державотворчий досвід Павла Скоропадського (заснування Академії наук, університетів).
4. Дослідити феномен повстанського руху (Н. Махно).

Питання для перевірки базових знань:

- Коли і ким був проголошений IV Універсал?
- Що таке «Акт Злуки» і коли він був підписаний?
- Які причини падіння Української Держави П. Скоропадського?
- Чим завершився «Зимовий похід» армії УНР?

План семінарського заняття:

1. Утворення Центральної Ради та боротьба за автономію.
2. Проголошення УНР. Бій під Крутами як символ жертовності.
3. Гетьманат Павла Скоропадського: здобутки в освіті та культурі.
4. Директорія УНР та збройна боротьба за незалежність. Паризька мирна конференція.

Теми доповідей:

1. Михайло Грушевський: історик при владі.
2. Симон Петлюра – Головний Отаман військ УНР: міфи та реальність.
3. Нестор Махно: селянський анархізм та його роль у революції.
4. Дмитро Вітовський та «Листопадовий чин» у Львові.
5. Українська дипломатія 1917-1921 рр.: спроби міжнародного визнання.

Список використаної літератури:

1. Верстюк В. Ф. Українська Центральна Рада: Навч. посібник. К.: Заповіт, 1997.
2. Солдатенко В. Ф. Українська революція. Концепція та історіографія (1917–1920 рр.). К.: Просвіта, 1999.
3. Винниченко В. Відродження нації. К., 1990 (репринт).
4. Скоропадський П. Спогади. К.; Філадельфія, 1995.
5. Полонська-Василенко Н. Історія України. Т. 2. К.: Либідь, 1995.
6. Табачник Д. В. Історія української дипломатії. К., 2009.
7. Махно Н. Спогади. К., 1991.
8. Hunczak T. The Ukraine, 1917–1921: A Study in Revolution. Harvard University Press, 1977.
9. Reshetar J. The Ukrainian Revolution, 1917–1920. Princeton University Press, 1952.
10. Magocsi P. R. Ukraine: A Historical Atlas. University of Toronto Press, 1985.

Посилання на вебресурси:

- Український інститут національної пам'яті: Проект "100 років революції"

Заняття 8. Україна в міжвоєнний період: порівняння політичних, економічних та культурних процесів

Мета: Порівняти розвиток українських земель під радянською владою та у складі іноземних держав (Польщі, Румунії, Чехословаччини). Дослідити трагедію Голодомору 1932–1933 рр., політику українізації та «Розстріляне відродження». З’ясувати передумови виникнення ОУН на Західній Україні.

Завдання:

1. Проаналізувати суперечливість політики «коренізації» (українізації) у 1920-х рр.
2. Розкрити механізм та наслідки Голодомору як геноциду українського народу.
3. Дослідити діяльність УВО та ОУН: ідеологія Євгена Коновальця та Степана Бандери.
4. Порівняти умови життя українців у Галичині та на Закарпатті (Карпатська Україна).

Питання для перевірки базових знань:

- Що таке НЕП і як він вплинув на українське село?
- Які наслідки «Великого перелому» 1929 р.?
- Хто такі «неокласики» та представники ВАПЛІТЕ?
- Що передбачала політика «пацифікації» в Польщі?

План семінарського заняття:

1. Радянська Україна у 1920-ті рр.: від непу до українізації.
2. Тоталітарний режим 1930-х: колективізація, Голодомор та «Великий терор».
3. Західноукраїнські землі: політика окупаційних режимів та національний опір.
4. Культурне життя міжвоєння: модернізм, авангард та літературна дискусія.

Теми доповідей:

1. Микола Хвильовий та гасло «Геть від Москви!».
2. Лесь Курбас та театр «Березіль»: новаторство в українському мистецтві.
3. Михайло Бойчук та школа «бойчукізму».
4. Карпатська Україна 1938-1939 рр.: коротка історія незалежності.
5. Августин Волошин — президент Карпатської України.

Список використаної літератури:

1. Applebaum A. Red Famine: Stalin's War on Ukraine. New York : Doubleday, 2017. 496 p.
2. Mace J. E. Communism and the Dilemmas of National Liberation: National Communism in Soviet Ukraine, 1918–1933. Cambridge, Mass. : Harvard Ukrainian Research Institute, 1983. 334 p.
3. Snyder T. Bloodlands: Europe Between Hitler and Stalin. New York : Basic Books, 2010. 524 p.
4. Касьянов Г. В. Українська інтелігенція 1920-х – 30-х років: соціальний портрет та історична доля. К. : Либідь, 1992. 272 с.
5. Конквест Р. Жнива скорботи: радянська колективізація і голодомор; пер. з англ. К. : Либідь, 1993. 280 с.
6. Лавріненко Ю. Розстріляне відродження: Антологія 1917–1933. К. : Смолоскип, 2004. 944 с.
7. Мірчук П. Нарис історії ОУН: 1920–1939 роки. Мюнхен ; Лондон ; Нью-Йорк : Українське видавництво, 1968. 839 с.
8. Наріжний С. Українська еміграція: культурна праця української еміграції 1919–1939. Прага : [б. в.], 1942. 190 с. (Репринт: К., 1999).
9. Субтельний О. Україна: Історія; пер. з англ. К. : Либідь, 1993. 736 с.
10. Шаповал Ю. І. Україна 20-х – 50-х років: сторінки ненаписаної історії. К. : Наукова думка, 1993. 192 с.

Посилання на вебресурси:

- Національний музей Голодомору-геноциду
- Електронний архів українського визвольного руху

Заняття 9. Друга світова війна: вплив на розвиток української культури та національної ідентичності

Мета: Проаналізувати місце України в планах протиборчих сторін. Дослідити трагедію «подвійної окупації», Голокосту та депортацій (кримські татари). З'ясувати роль УПА та радянського підпілля. Оцінити внесок українців у перемогу над нацизмом та трансформацію української культури в умовах війни.

Завдання:

1. Розкрити зміст нацистського плану «Ост» щодо України.
2. Проаналізувати діяльність ОУН(б) та ОУН(м) на початку війни. Акт 30 червня 1941 р.
3. Дослідити феномен «культурного опору»: творчість О. Довженка, О. Теліги, О. Ольжича.
4. Оцінити наслідки війни для демографії та культурної спадщини України.

Питання для перевірки базових знань:

- Що таке «новий порядок» нацистів?
- Коли була створена Українська Повстанська Армія (УПА)?
- Що відбулося в Бабиному Яру?
- Хто такий Іван Кожедуб?

План семінарського заняття:

1. Україна на початку війни: розкол світу та українська перспектива.
2. Окупаційний режим та Рух Опору (дві течії: радянська та націоналістична).
3. Трагедія Бабиного Яру та Голокост на території України.
4. Українська культура в роки війни: кіно, література, публіцистика («Україна у вогні»).

Теми доповідей:

1. Олександр Довженко: щоденник війни та «Україна у вогні».
2. Олена Теліга та Олег Ольжич: поезія чину та героїчна смерть.
3. Роман Шухевич – головнокомандувач УПА та політичний лідер.
4. Депортація кримських татар 1944 р.: злочин проти людяності.
5. Праведники народів світу в Україні: подвиг Андрея Шептицького.

Список використаної літератури:

1. Armstrong J. A. Ukrainian Nationalism. 3rd ed. Englewood, Colo. : Ukrainian Academic Press, 1990. 361 p.
2. Berkhoff K. C. Harvest of Despair: Life and Death in Ukraine Under Nazi Rule. Cambridge, Mass. : Harvard University Press, 2004. 480 p.
3. Lower W. Nazi Empire-Building and the Holocaust in Ukraine. Chapel Hill : The University of North Carolina Press, 2005. 307 p.
4. Вронська Т. В. Упокорення страхом: сімейне заручництво у каральній практиці радянської влади. К. : Інститут історії України НАН України, 2013. 234 с.
5. В'ятрович В. М. Друга польсько-українська війна. 1942–1947. К. : Видавництво КСД, 2012. 304 с.
6. Довженко О. П. Україна в огні. Кіноповість. Щоденник. К. : Дніпро, 1990. 447 с.
7. Коваль М. В. Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939–1945 рр.). К. : Альтернативи, 1999. 336 с.
8. Кот С. І. Знищення пам'яток історії та культури України в роки Другої світової війни. К. : Вища школа, 1993. 192 с.
9. Патриляк І. К. «Перемога або смерть»: український визвольний рух у 1939–1960-х рр. К. : К.І.С., 2012. 447 с.
10. Снайдер Т. Криваві землі: Європа між Гітлером і Сталіним; пер. з англ. К. : Грані-Т, 2011. 464 с.

Посилання на вебресурси:

- Національний музей історії України у Другій світовій війні
- Бабин Яр: Віртуальний меморіал

Заняття 10. Повоєнний період: становлення сучасної державності та освіти в Україні

Мета: Охарактеризувати процеси відбудови та «відлиги» (1950-60-ті рр.). Вивчити феномен дисидентського руху та «шістдесятництва» як інтелектуальної опозиції тоталітаризму. Дослідити шлях до незалежності: від перебудови до Революції на граніті та 24 серпня 1991 р.

Завдання:

1. Проаналізувати вступ УРСР до ООН як крок до суб’єктності.
2. Дослідити творчість «шістдесятників» (Л. Костенко, В. Стус, І. Драч).
3. Розкрити значення діяльності Гельсінської спілки.
4. Оцінити вплив Чорнобильської катастрофи на зростання національної свідомості.

Питання для перевірки базових знань:

- Що таке «десталінізація»?
- Хто такі «шістдесятники»?
- Коли було засновано Українську Гельсінську групу (УГГ)?
- Яке значення мав Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р.?

План семінарського заняття:

1. Україна в ООН. Повоєнна відбудова та голод 1946–1947 рр.
2. Період «відлиги»: культурний ренесанс та його розгром.
3. Застій та опозиція: правозахисний рух та самвидав.
4. Шлях до незалежності: «Перебудова», Народний Рух, Акт проголошення незалежності.

Теми доповідей:

1. Василь Стус: поет-мученик та символ честі.
2. Алла Горська: монументальне мистецтво та громадянська позиція.
3. Сергій Параджанов та фільм «Тіні забутих предків»: українське поетичне кіно.
4. Левко Лук'яненко — автор Акту проголошення незалежності.
5. Чорнобильська трагедія: екологічний та політичний розлом.

Список використаної літератури:

1. Alekseeva L. Soviet Dissent: Contemporary Movements for National, Religious, and Human Rights. Middletown, Conn. : Wesleyan University Press, 1985. 540 p.
2. Farmer K. C. Ukrainian Nationalism in the Post-Stalin Era: Myth, Symbols, and Ideology in Soviet Nationalities Policy. The Hague : Martinus Nijhoff Publishers, 1980. 241 p.
3. Kuzio T. Ukraine: State and Nation Building. London : Routledge, 1998. 264 p.
4. Бажан О. Г., Данилюк Ю. З. Український національний рух: основні тенденції і етапи розвитку (кінець 1950-х – 1980-ті рр.). К. : Інститут історії України НАН України, 2000. 182 с.
5. Баран В. К., Даниленко В. М. Україна в умовах системної кризи (1946–1980-ті рр.). К. : Альтернативи, 1999. 328 с.
6. Дзюба І. М. Інтернаціоналізм чи русифікація? К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 1998. 294 с.
7. Касьянов Г. В. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960–80-х років. К. : Либідь, 1995. 304 с.
8. Костенко Л. В. Записки українського самашедшого. К. : Видавничий дім «А-ба-ба-га-ла-ма-га», 2010. 400 с.
9. Литвин В. М. Україна: досвід та проблеми державотворення (90-ті роки XX ст.). К. : Наукова думка, 2001. 496 с.
10. Стус Д. С. Палімпсести: Вибрані твори. К. : Радянський письменник, 1991. 542 с.

Посилання на вебресурси:

- Віртуальний музей дисидентського руху (Ukr)
- Центр досліджень визвольного руху (Ukr)

Заняття 11. Сучасна українська культура: література, мистецтво, освіта та наукові досягнення

Мета: Оглянути розвиток культури в епоху незалежності. Проаналізувати вплив Помаранчевої революції та Революції Гідності на мистецький простір. Дослідити успіхи української літератури на міжнародній арені, нову хвилю українського кіно та наукові відкриття (IT, космічні технології).

Завдання:

1. Охарактеризувати творчість сучасних письменників (С. Жадан, О. Забужко, Ю. Андрухович).
2. Проаналізувати розвиток сучасного мистецтва.
3. Дослідити стан та реформи сучасної вищої освіти в Україні.
4. Оцінити роль української мови як чинника національної безпеки.

Питання для перевірки базових знань:

- Що таке «Бу-Ба-Бу»?
- Які українські фільми отримали міжнародні нагороди в останні роки?
- Що таке «нова українська школа»?
- Хто отримав Шевченківську премію минулого року?

План семінарського заняття:

1. Літературний процес: від постмодерну до воєнної прози.
2. Сучасне візуальне мистецтво та музика (від етно-хаосу до електроніки).
3. Наука в незалежній Україні: виклики та досягнення (станція "Академік Вернадський").
4. Культурна дипломатія: Український інститут та просування бренду України.

Теми доповідей:

1. Сергій Жадан – голос покоління та волонтер.
2. Оксана Забужко: філософська есеїстика та «Польові дослідження...».
3. Сучасне українське кіно: від «Племені» до «20 днів у Маріуполі».
4. Музична експансія: DakhaBrakha, Onuka, Go_A.
5. Український ІТ-сектор: шлях до світового лідерства (Diia, Ajax, Grammarly).

Список використаної літератури:

1. Onyshkevych L., Rewakowicz M. (Eds.). Contemporary Ukraine on the Cultural Map of Europe. Armonk, N.Y. : M.E. Sharpe, 2009. 480 p.
2. Pavlyshyn M. Canon and Iconostasis: The Culture of Icons in Ukraine. Boston : Academic Studies Press, 2019. 250 p.
3. Wilson A. The Ukrainians: Unexpected Nation. New Haven : Yale University Press, 2000. 366 p.
4. Андрухович Ю. І. Моя Європа: дві есеї та одна розмова. Львів : Видавництво Старого Лева, 2001. 96 с.
5. Грабович Г. До історії української літератури: дослідження, есеї, полеміка. К. : Основи, 1997. 592 с.
6. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека: Український літературний постмодерн. К. : Критика, 2005. 456 с.
7. Жадан С. В. Ворошиловград. Харків : Фоліо, 2010. 320 с.
8. Забужко О. С. Хроніки від Фортінбраса. К. : Факт, 1999. 368 с.
9. Сучасна українська культура: навчальний посібник / за ред. В. А. Мацука. К. : Академвидав, 2010. 392 с.
10. Україна: антологія пам’яток державотворення. XX століття: у 5 т. К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2009. Т. 5. 712 с.

Посилання на вебресурси:

- Український інститут (UI)
- Мистецький Арсенал

Заняття 12. Цифрові практики у вивченні історії та культури України: робота з електронними джерелами та архівами

Мета: Навчити студентів використовувати цифрові інструменти для історичного аналізу. Ознайомити з найбільшими онлайн-архівами, базами даних та цифровими бібліотеками. Сформувати навички перевірки фактів (fact-checking) та критичного ставлення до цифрового контенту.

Завдання:

1. Провести пошук документів у Електронному архіві визвольного руху.
2. Ознайомитися з функціоналом сервісу "Open Archives" України.
3. Дослідити цифрові колекції Національної бібліотеки ім. Вернадського.
4. Створити віртуальну екскурсію або цифрову мапу за обраною історичною темою.

Питання для перевірки базових знань:

- Що таке "Open Access" в історичній науці?
- Як знайти метричну книгу або архівну справу онлайн?
- Які переваги дає оцифрування культурної спадщини?
- Що таке «цифрова гуманітаристика» (Digital Humanities)?

План семінарського заняття:

1. Огляд цифрових ресурсів з історії України: від архівів до візуалізацій.
2. Робота з електронними каталогами бібліотек та науковими базами (Scopus, Google Scholar).
3. Цифрова історія та медіаграмотність: як відрізнити правду від маніпуляцій.
4. Практикум: пошук та аналіз першоджерел у цифровому форматі.

Теми доповідей:

1. "Ukraïner": новий формат антропологічного та географічного дослідження країни.
2. Проект "Локальна історія": як жива пам'ять стає цифровою.
3. Цифровізація музеїв під час війни: порятунок спадщини.
4. Візуалізація історичних даних: як працюють інтерактивні карти битв.
5. Роль соціальних мереж у збереженні національної ідентичності (Instagram, TikTok як освітні майданчики).

Список використаної літератури:

1. Burdick A., Drucker J., Lunenfeld P., Presner T., Schnapp J. Digital_Humanities. Cambridge, Mass. : The MIT Press, 2012. 176 p.
2. Cohen D. J., Rosenzweig R. Digital History: A Guide to Gathering, Preserving, and Presenting the Past on the Web. Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 2005. 328 p.
3. Weller M. The Digital Scholar: How Technology is Transforming Scholarly Practice. London : Bloomsbury Academic, 2011. 200 p.
4. Архівна та рукописна спадщина України в контексті розвитку інформаційних технологій: збірник статей. К. : [б. в.], 2005. 210 с.
5. Биков В. Ю. Відкрита освіта та електронне навчання: монографія. К. : Атіка, 2008. 407 с.
6. Гнатенко Л. А. Слов'янська кирилична рукописна книга XI–XIV ст. в Україні: палеографічне дослідження. К. : Наукова думка, 2007. 288 с.
7. Електронні інформаційні ресурси архівів України: стан та перспективи: аналітичний огляд. К. : Державна архівна служба України, 2015. 120 с.
8. Палеографія, дипломатика, кодикологія: цифрові технології в архівах: монографія / за ред. М. Л. Корчевського. К. : Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, 2018. 180 с.
9. Цифрова гуманітаристика: навчальний посібник / за ред. С. О. Селіванової. К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2021. 328 с.

10. Цифрова спадщина: матеріали Міжнародної наукової конференції (Київ, 23–24 жовтня 2020 р.). К. : Інститут архівознавства НБУВ, 2021. 340 с.

Посилання на вебресурси:

- Центр досліджень визвольного руху (avr.org.ua)
- Ukraïner (Експедиції Україною)
- Europeana - Digital Cultural Heritage